অধ্যায় ১ ঃ ভাৰতবৰ্ষৰ সংবিধানৰ ঐতিহাসিক পৃষ্ঠ ভূমি

অধ্যায় গাঁথনি

১.১ উদ্দেশ্য

১.২ পৰিচয়

১.৩ ভাৰতবৰ্ষৰ সংবিধানৰ ঐতিহাসিক পৃষ্ঠ ভূমি

১.৪ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

১.৫ অধিক জানিবলৈ

১.৬ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১.৭ আৰ্হি প্রশ্ন

ৰাৰেণ হেষ্টিংছঃ তেওঁ ১৭৭৩ চনৰ পৰা ১৭৮৫ চনলৈ বংগদেশৰ প্রথম জন গৱর্ণৰ জেনেৰেল আছিল।

১.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি —

- ভাৰতৰ সংবিধানৰ ঐতিহাসিক পৃষ্ঠভূমি সম্পর্কে আলোচনা কৰিব পাৰিব
- ঔপনিবেশিক আমোলৰ কেইখনমান গুৰুত্বপূর্ণ আইন, যেনে- ১৭৭৩ চনৰ ৰেগুলেটিং আইন, ১৭৮৪ চনৰ পিট্চ ইণ্ডিয়া এক্ট, ১৮১৩, ১৮৩৩, ১৮৫৩ চনৰ চনদ আইন, ১৮৫৮ চনৰ ভাৰত চৰকাৰ আইন, ১৮৬১, ১৮৯২ আৰু ১৯০৯ চনৰ ভাৰতীয় পৰিষদ আইন সম্পর্কে জানিব পাৰিব
- ১৯১৯ চন আৰু ১৯৩৫ চনৰ ভাৰত চৰকাৰ আইনৰ দৰে গুৰুত্বপূর্ণ আইনৰ পর্য্যালোচনা কৰিব পাৰিব
- ঔপনিবেশিক কালত ব্রিটিছ ৰাজতন্ত্র পৰা ভাৰত চৰকাৰলৈ ক্ষমতা হস্তান্তৰৰ ক্ষেত্রত প্রবর্তন কৰা কিছুমান গুৰুত্বপূর্ণ কার্যসূচী আৰু আঁচনিৰ ব্যাখ্যা দিব পাৰিব।

১.২ পৰিচয়

ভাৰতৰ সংবিধানক দেশৰ আটাইতকৈ সর্বোচ্চ বিধানশাস্ত্র আখ্যা দিয়া হয়। ভৰতৰ সংবিধানখনক ১৯৪৯ চনৰ ২৬ নবেম্বৰ তাৰিখে গ্রহণ কৰা হয়। ভাৰতৰ সংবিধান প্রণয়নৰ এক দীঘলীয়া ইতিহাস আছে। ভাৰতৰ জনসাধাৰণৰ দীর্ঘদিনীয়া সংগ্রাম আৰু ঔপনিবেশিক যুগত বিহীত হোৱা কিছুসংখ্যক বিধি-বিধান বা অধিনিয়মে ভাৰতৰ সংবিধানৰ প্রস্তুত আৰু গ্রহণ প্রক্রিয়াত অৰিহনা যোগাইছে। এই অধ্যায়টি ত আমি ভাৰতৰ সংবিধানৰ ঐতিহাসিক পৃষ্ঠ ভূমি সম্পর্কে আলোচনা কৰিম।

১.৩ ভাৰতৰ সংবিধানৰ ঐতিহাসিক পৃষ্ঠভূমি

আমি সকলোৱে জানো যে ১৯৪৭ চনৰ ১৫ আগষ্ট তাৰিখে ব্রিটিছ শাসনৰ অন্ত পৰে আৰু ভাৰত আৰু পাকিস্তান নামেৰে ভাৰতবৰ্ষক দুখন পৃথক ৰাষ্ট্রত বিভাজন কৰি তেওঁলোকে ক্ষমতা হস্তান্তৰ কৰে। ১৯৫০ চনৰ ২৬ জানুৱাৰী তাৰিখৰ পৰা সংবিধান কার্য্যকৰী কৰাৰ লগে লগে ভাৰত এখন সার্বভৌম আৰু গনতান্ত্রিক গণৰাজ্যত পৰিণত হয়। সেয়েহে ভাৰতৰ সংবিধানৰ সাংবিধানিক পৃষ্ঠ ভূমি আলোচনা অতি প্রয়োজনীয়। ঊনবিংশ শতাব্দীৰ মাজভাগলৈকে ভাৰতৰ অধিকাংশই ব্রিটিছ সকলৰ অধীন আছিল। কোনো কোনো ঠাইত ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীয়ে প্রত্যক্ষভাৱে শাসন চলোৱাৰ বিপৰীতে কোনো কোনো ঠাইত সেই ঠাইৰ ৰজাসকলৰ লগত সন্ধি, চুক্তি আদি কৰি সহযোগী ৰূপত অৱতীর্ণ হৈছিল। এই সময়চোৱাত নির্দিষ্ট সংখ্যক সাংবিধানিক সংশোধন ঘটোৱা হৈছিল। এই অধ্যায়ত আমি ব্রিটিছ শাসন কালত গ্রহণ কৰা বিভিন্ন বিধি-বিধান আৰু আইনসমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হ'ব, যিবোৰে ভাৰতৰ সংবিধানৰ সংৰচনাত গভীৰ প্রভাৱ পেলাইছে।

- **১৭৭৩ চনৰ ৰেগুলেটিং আইন [Regulating Act (1773)] ঃ** *ৰাৰেন হেষ্টিংছৰ* কালছোৱাত ১৭৭৩ চনৰ ৰেগুলেটিং এক্ট গৃহীত হয়। এই আইনখনৰ যোগেদি ভাৰতত কেন্দ্রীভূত শাসন ব্যৱস্থাৰ সূচনা কৰা হয়। এই আইনখনৰ গুৰুত্বপূর্ণ কিছুমান উপবন্ধ আছিল এনেধৰণৰ
  - (১) বংগদেশৰ গৱর্ণৰৰ সলনি নতুনকৈ গবর্ণৰ জেনেৰেল পদৰ সৃষ্টি কৰা হয়। গবর্ণৰ জেনেৰেল হিচাপে নিযুক্তি লাভ কৰা প্রথমজন ব্যক্তি হৈছে ৰাৰেন হেষ্টিংছ। গবর্ণৰ জেনেৰেল গৰাকীক সহায় কৰিবৰ বাবে চাৰিজন সদস্যৰে এখন পৰিষদ গঠন কৰে।
  - (২) গৱর্ণৰ জেনেৰেল আৰু পৰিষদৰ ওপৰত আইন প্রণয়ণ, কার্যকৰী কৰণ আৰু ভাৰতৰ কোম্পানী শাসিত অঞ্চলসমূহৰ শৃংখলা অটুত ৰক্ষাৰ বাবে আদেশ জাৰীৰ ক্ষমতা ন্যস্ত কৰা হয়।
  - (৩) গৱর্ণৰ জেনেৰেল আৰু পৰিষদৰ ওপৰত ৰাষ্ট্রপতীয় চৰকাৰ পৰিচালনাৰ ক্ষমতা প্রদান কৰা হয়।
  - (৪) ইয়াৰ উপৰি ৰেগুলেটিং এক্টে বহল পৰিসৰত আইনী ক্ষমতা প্রয়োগ বা ব্যাখ্যাৰ বাবে উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ প্রতিষ্ঠাৰ ব্যৱস্থা কৰে। এজন মুখ্য ন্যায়াধীশ আৰু তিনিজন ন্যায়াধীশেৰে উচ্চতম ন্যায়ালয় গঠন কৰা হয়।
- **১৭৮৪ চনৰ পিট্ছ ইণ্ডিয়া এক্ট [Pits India Act (1784)] ঃ** ঔপনিবেশিক আমোলৰ আন এখন গুৰুত্বপূর্ণ আইন হৈছে ১৭৮৪ চনৰ পিট্ছ ইণ্ডিয়া এক্ট। এই আইনখনে প্রথম বাৰৰ বাবে কোম্পানী শাসিত ভাৰতক ব্রিটিছ অধিকৃত ভাৰত হিচাপে সূচিত কৰে। এই আইনৰ জৰিয়তে ইংলেণ্ডত ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানী চৰকাৰ পুনগঠন কৰা আৰু দ্বৈত প্রশাসন প্রাধিকাৰী, চৰকাৰ , কর্তৃপক্ষ গঢ়ি তোলে। ব্রিটেইনৰ বিত্তমন্ত্রী, এগৰাকী মন্ত্রীপর্য্যায়ৰ সচিব আৰু ইংলেণ্ডৰ মন্ত্রী পৰিষদৰ চাৰিজন সদস্যৰে বর্ড অৱ কণ্ট্রল (Board of Control) গঠন কৰা হয়। ইয়াৰ উপৰি

এই আইনে সঞ্চালক মণ্ডলী (Court of Directors) গঠন কৰে আৰু আইনী ক্ষমতাৰ ক্ষেত্ৰত বৰ্ড অৱ কণ্ট্ৰলক সঞ্চালক মণ্ডলীতকৈ অধিক ক্ষমতা প্ৰদান কৰে। এই আইনখনে গৱৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ পৰিষদখন তিনিজন সদস্যৰে পুনৰ গঠনৰ ব্যৱস্থা কৰে।

- **১৮১৩ চনৰ চনদ আইন (Charter Act of 1813)** ঃ ভাৰতৰ সাংবিধানিক বিকাশত ১৮১৩ চনৰ চনদ আইনৰ বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ ভূমিকা পৰিলক্ষিত হয়। ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীয়ে ২০ বছৰ লীজত ভাৰতবৰ্ষৰ শাসন চলোৱাৰ পাছত শেষৰ ফালে এই আইন গৃহীত হয় আৰু এই আইনে পুনৰ ২০ বছৰলৈ লীজৰ ম্যাদ বৃদ্ধি কৰে। কিন্তু একে সময়তে এই আইনে চাহৰ বাদে আন আন ক্ষেত্ৰত কোম্পানীৰ একচেটীয় ব্যৱসায় হ্ৰাস কৰে। এই আইনে ভাৰতত ব্যৱসায়ৰ বিষয়টোত সকলো ব্ৰিটিছৰ বাবে মুকলি কৰি দিয়ে। আইনে কোম্পানীৰ ওপৰত নিৰ্দিষ্ট বিধি ব্যৱস্থা প্ৰৱৰ্তন কৰে। এই আইনৰ দ্বাৰা কোম্পানীক বাণিজ্যিক লেনদেন আৰু তেওঁলোকৰ অধিকাৰত থকা অঞ্চলসমূহৰ বাবে সুকীয়া সুকীয়াকৈ দুটা একাউণ্ট ৰাখিবলৈ কোৱা হয়। মিছনেৰী সকলৰ ভাৰতলৈ আগমন আৰু ভাৰতীয় সকলৰ মাজত সংস্কাৰৰ সূচনাৰ বাবে তেওঁলোকক বসতি স্থাপন কৰিবলৈও এই আইনে অনুমতি প্ৰদান কৰে। এই চনদ আইনে তদাৰকী ক্ষমতা আৰু নিয়ন্ত্ৰণৰ ক্ষেত্ৰত নিয়ন্ত্ৰণ পৰিষদৰ ক্ষমতা বৃদ্ধি কৰে। তদুপৰি কোম্পানীৰ অসামৰিক আৰু সামৰিক কৰ্মচাৰীসকলৰ কাৰণে আইন প্ৰণয়ন আৰু নিয়ন্ত্ৰণ ব্যৱস্থা গ্ৰহণৰ বাবেও এই আইনে বৰ্ড অৱ কণ্ট্ৰলক ক্ষমতা প্ৰদান কৰে।
- **১৮৩৩ চনৰ চনদ আইন (Charter Act of 1833)** ঃ ১৮৩৩ চনৰ চনদ আইনে ১৮৩৪ চনৰ পৰা ভাৰতত ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ একচেটীয়া বাণিজ্যৰ অন্ত পেলায়। এই আইনৰ যোগেদি কোম্পানীয়ে ভাৰতৰ অঞ্চল সমূহত বৃটেইনৰ ৰজা, তেওঁৰ উত্তৰাধিকাৰী আৰু তেওঁৰ উত্তৰসূৰীৰ নামত শাসন চলাবলৈ সুবিধা লাভ কৰে। ইয়াৰ উপৰি এই আইনে ভাৰতত কোম্পানীৰ তিনিখন পৃথক প্ৰেচিডেন্সীৰ সলনি গবৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ অধীনত ঐক্যবদ্ধ চৰকাৰ গঠন কৰে। আইনখনৰ আন এক গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশ আছিল ভাৰতত কেন্দ্ৰীভূত বিধানমণ্ডলীয় ব্যৱস্থাৰ প্ৰচলন। ইয়াৰ যোগেদি কোম্পানী দখলীকৃত ভাৰতৰ অঞ্চলসমূহৰ আইন প্ৰণয়ন, আৰু বিধি ব্যৱস্থা নিয়ন্ত্ৰণৰ ক্ষমতা গবৰ্ণৰ জেনেৰেল পৰিষদৰ ওপৰত ন্যস্ত কৰা হয়। ১৮৩৩ চনৰ চনদ আইনে নিয়ন্ত্ৰণ পৰিষদ ৰ গঠনতো গুৰুত্বপূৰ্ণ সাল-সলনি ঘটায়। নিয়ন্ত্ৰণ পৰিষদ খন লৰ্ড প্ৰেছিডেণ্ট অৱ কাউন্সিল, লৰ্ড প্ৰিডি ছীল, ফাৰ্ষ্ট লৰ্ড অৱট্ৰেজাৰী, প্ৰধান সচিব, চেঞ্চেলৰ অৱ এক্সচেকাৰ আদি ইংলেণ্ডৰ মন্ত্ৰীপৰিষদৰ সদস্যৰে গঠনৰ ব্যৱস্থা কৰা হয়। এই আইনে আইন আয়োগ গঠনৰ ব্যৱস্থা কৰে আৰু আয়োগৰ সদস্য নিযুক্তিৰ ক্ষমতা গবৰ্ণৰ জেনেৰেলক প্ৰদান কৰে।
- **১৮৫৩ চনৰ চনদ আইন (Charter Act of 1853)** ঃ ১৮৫৩ চনৰ চনদ আইনে ভাৰতৰ প্ৰশাসনীয় পদ্ধতিলৈ গুৰত্বপূৰ্ণ পৰিৱৰ্তন আনে। এই আইনে বিধান পৰিষদ আৰু কাৰ্যবাহী পৰিষদৰ পৃথকত্ব প্ৰদান কৰে। গবৰ্ণৰ জেনেৰেল, কাৰ্যবাহী পৰিষদীয় সদস্য, মুখ্য ন্যায়ধীশ, আৰু বংগদেশৰ উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ এজন ন্যায়াধীশেৰে বিধান পৰিষদ গঠন কৰা হয়।

কোম্পানীৰ চাৰিগৰাকী কৰ্মচাৰীকো এই পৰিষদৰ সদস্য হিচাপে নিযুক্তি প্ৰদান কৰা হয়। চনদ আইনে ইংলেণ্ডৰ ৰজাকো আইন আয়োগ-নিয়োগৰ ক্ষমতা প্ৰদান কৰে। এই আইন আয়োগে ভাৰতৰ আইন আয়োগৰ প্ৰতিবেদনসমূহ পৰীক্ষা কৰা লগতে প্ৰয়োজনীয় পৰামৰ্শও আগবঢ়ায়। আইন বা বিধায়িনী ক্ষেত্ৰত এই আইনে গবর্ণৰ জেনেৰেল পৰিষদৰ শক্তি বৃদ্ধি ঘটায়।

অগ্ৰগতি খতিয়ান

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ কোনটো বৰ্ষত পিট্‌ছ ইণ্ডিয়া এক্ট বিহিত কৰা হয়?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ কোনখন আইনে ভাৰতত কেন্দ্ৰীভুত বিধানমণ্ডলৰ সূচনা কৰে?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ ১৭৭৩ চনৰ ৰেগুলেটিং আইনৰ দুটা চর্ত্ত উল্লেখ কৰক?

.....

.....

- **১৮৫৮ চনৰ ভাৰত চৰকাৰ আইন (Government of India Act of 1858) ঃ** ১৮৫৮ চনৰ ভাৰত চৰকাৰ আইন ব্ৰিটিছ সংসদত গৃহীত হয়। এই আইনৰ যোগেদি ভাৰতৰ ওপৰত থকা নিয়ন্ত্ৰণ ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ পৰা ব্ৰিটিছ ৰাজতন্ত্ৰৰ অধীনলৈ নিয়া হয় আৰু ভাৰত ব্ৰিটিছ চৰকাৰৰ পোনপটীয়া শাসনৰ তললৈ আহে। এই আইনে ভাৰতত ভাইছৰয় পদৰ সৃষ্টি কৰে আৰু ভাইছৰয়ক কার্যবাহী পৰিষদে সহযোগিতা আগবঢ়ায়। ইয়াৰ লগতে এই আইনৰ জৰিয়তে নিয়ন্ত্ৰণ পৰিষদ আৰু কর্ট অৱ ডিৰেক্টৰক বিলোপ কৰা হয় আৰু এই দুই এজেন্সিৰ ক্ষমতা ভাৰত চৰকাৰৰ সচিব আৰু ভাৰতীয় পৰিষদলৈ (Indian Council) হস্তান্তৰ কৰা হয়। এই ভাৰত চৰকাৰৰ সচিব গৰাকীয়ে ভাৰতীয় পৰিষদৰ অধ্যক্ষতা কৰে।
- **১৮৬১ চনৰ ভাৰতীয় পৰিষদ আইন (Indian Councils Act of 1861) ঃ** ১৮৬১ চনত ব্ৰিটিছ সংসদত ভাৰতীয় সংসদ আইন গৃহীত হয় আৰু ভাৰতৰ প্ৰশাসনীয় প্ৰক্ৰিয়াত এই আইনখনে গুৰুত্বপূর্ণ সংশোধনী ঘটায়। ভাৰতীয় পৰিষদ আইন ১৮৬১ য়ে ভাৰতৰ ভাইছৰয়ৰ কার্যালয়ক কেবিনেট পর্যায়ৰ মন্ত্ৰী দপ্তৰলৈ পৰিবর্তন ঘটায়। ইয়াৰ বাহিৰেও এই আইনে ভাৰতত বিকেন্দ্ৰীভূত বিধানমণ্ডলীয় ব্যৱস্থাৰ সূচনা কৰে। আইনখনে বোম্বে বিধানপৰিষদ আৰু মাদ্ৰাজ প্ৰেছিডেন্সীক আইন প্ৰণয়ণৰ ক্ষমতা পুনঃ প্ৰদান কৰে। আন আন অধিকাৰ কৃত অঞ্চলৰ সমূহৰ বাবেও এনেধৰণৰ বিধান পৰিষদ গঠন কৰা হয়। বিধান

পৰিষদে গ্রহণ কৰা সকলো ধৰণৰ বিধিব্যৱস্থা গবর্ণৰ জেনেৰেলৰ অনুমতিৰ পাছতহে আইনত পৰিণত হয়। এনেদৰে এই আইনে গবর্ণৰ জেনেৰেলক আইন গৃহীত কৰণৰ ক্ষেত্রত সার্বভৌম প্রতিষেধাজ্ঞা ক্ষমতা প্রদান কৰিছিল। নতুন প্রদেশ গঠন আৰু বিশেষ নির্দেশ জাৰীৰ ক্ষেত্রতো এই আইনে গবর্ণৰ জেনেৰেলক ক্ষমতা প্রদান কৰে। ১৮৬১ চনৰ ভাৰতীয় পৰিষদ আইনে এগৰাকী আইন সদস্য নিযুক্তিৰে গবর্ণৰ জেনেৰেলৰ কার্যবাহী পৰিষদৰ শক্তি বৃদ্ধি কৰি তোলে আৰু এনেদৰে পৰিষদৰ সদস্য পাঁচজন হয়গৈ। এনেদৰে ভাৰতত প্রতিনিধিত্বমূলক ব্যৱস্থাত এই আইনে গুৰুত্বপূর্ণ পৰিবর্তন সাধন কৰে।

- **১৮৯২ চনৰ ভাৰতীয় পৰিষদ আইন (Indian Councils Act 1892) ঃ** ১৮৯২ চনত ব্রিটিছ সংসদত গৃহীতহোৱা ভাৰতীয় পৰিষদ আইনে পৰোক্ষ নির্বাচন নীতি সূচনা কৰে। নির্বাচিত সদস্যসকলে জনসাধাৰণৰ সম্পর্কীয় গুৰুত্বপূর্ণ বিষয়বস্তু সম্পর্কে প্রশ্ন কৰিব আৰু আন আন তথ্য পাতি বিচাৰিব পাৰে। এই আইনে কেন্দ্রীয় আৰু প্রাদেশিক বিধান পৰিষদসমূহত অতিৰিক্ত সদস্য সংখ্যা বৃদ্ধিৰে এই বিলাকক শক্তিশালী কৰি তোলে। ১৮৯২ চনৰ এই আইনে বিধান পৰিষদসমূহৰ আইনী ক্ষমতাও বঢ়াই তোলে। বিশেষ পৰিস্থিতিত বিধান পৰিষদক বিত্তীয় বিষয়ক আলোচনাৰ ক্ষমতাও প্রদান কৰে। এনেদৰে ১৮৯২ চনৰ ভাৰতীয় পৰিষদ আইনে পৰোক্ষ নির্বাচন নীতি সূচনাৰ দ্বাৰা প্রতিনিধিত্বমূলক চৰকাৰ ব্যৱস্থা প্রচলনেৰে ভাৰতৰ সাংবিধানিক অগ্রগতি প্রক্রিয়াটোত গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰিছিল।
- **১৯০৯ চনৰ ভাৰতীয় পৰিষদ আইন বা মর্লে মিণ্টো সংস্কাৰ (The Indian Councils Act or the Morley-Minto Reforms of 1909) ঃ** ১৯০৯ চনৰ ভাৰতীয় পৰিষদ আইন, যিখন মর্লে -মিণ্টো সংস্কাৰ নামেৰে জনাজাত এই আইনখন ভাৰতৰ সাংবিধানিক বুৰঞ্জীত এক উল্লেখযোগ্য ঘটনা আখ্যা দিয়া হয়। এই আইনে কেন্দ্রীয় আৰু প্রাদেশিক বিধান পৰিষদৰ পৰিসৰ বৃদ্ধি কৰে। কেন্দ্রীয় আৰু প্রাদেশিক বিধান পৰিষদৰ ক্ষমতা আৰু কার্য্যৱলী, বিশেষকৈ বিত্তীয় বিষয়ক ক্ষমতাও এই আইনে বঢ়াই তোলে। পৰিষদৰ সদস্যসকলক পৰিষদ পৰিকল্পনা কৰাৰ ক্ষমতা প্রদান কৰা হয় যদিও ই চৰকাৰৰ নির্ধাৰিত আর্হি মতে হ'ব লাগিব। এই আইনখনে ৰাজনৈতিক বিধিভংগকাৰী সদস্যক বিধান পৰিষদত অযোগ্য বিবেচনা কৰা প্রক্রিয়াও সূচনা কৰিছিল। ১৯০৯ চনৰ ভাৰতীয় পৰিষদ আইনে তিনিধৰণৰ নির্বাচক মণ্ডলীৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল। এই তিনিটা মণ্ডলী আছিল সাধাৰণ নির্বাচক মণ্ডলী, শ্রেণী বা সম্প্রদায়ভুক্ত নির্বাচক মণ্ডলী আৰু বিশেষ নির্বাচক মণ্ডলী । সাধাৰণ নির্বাচক মণ্ডলী প্রাদেশিক বিধান পৰিষদ, পৌৰসভা আৰু জিলা পৰিষদৰ বেচৰকাৰী সদস্যৰে গঠিত। শ্রেণীভূক্ত নির্বাচক মণ্ডলী জমিদাৰ আৰু মুছলমান সম্প্রদায়ৰ লোকেৰে গঠিত। বিশেষ নির্বাচক মণ্ডলীত আছিল বিশ্ববিদ্যালয়, বাণিজ্যসংঘ, বন্দৰ ন্যাস, অধ্যক্ষ সংঘ আদি। এই আইনখনৰ আন এক উল্লেখনীয় দিশ আছিল প্রথমবাৰৰ বাবে ভাৰতীয়ক কেন্দ্রীয় আৰু প্রাদেশিক কার্যবাহী পৰিষদত নিযুক্তি প্রদান। গৱর্ণৰ জেনেৰেলৰ কার্যবাহী পৰিষদত আইন সদস্য হিচাপে নিযুক্তি লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হোৱা প্রথম গৰাকী ব্যক্তি আছিল লর্ড সিংহ

(ছাৰ সত্যেন্দ্ৰ প্ৰসন্ন সিংহ)।

ভাৰতীয় পৰিষদ আইন ১৯০৯ য়ে গ্ৰহণ কৰা ডিভাইড এণ্ড ৰুল নীতিৰ বাবে সমালোচিত হৈছিল। কিয়নো এই আইনেই মুছলমানসকলৰ বাবে পৃথক নিৰ্বাচনৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল।

অগ্ৰগতি খতিয়ান

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ কোনখন আইনে ভাৰতৰ ওপৰত থকা নিয়ন্ত্ৰণ ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ পৰা ব্ৰিটিছ ৰাজতন্ত্ৰৰ অধীনলৈ নিয়ে?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৫ ঃ কোনখন আইনৰ জৰিয়তে বিকেন্দ্ৰীভূত বিধায়িনী ব্যৱস্থা ভাৰতত সূচনা কৰা হয়?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৬ ঃ ঔপনিবেশিক আন্দোলনত ভাৰতত পৰোক্ষ নিৰ্বাচন নীতি সূচনা কৰা চন হ'ল ..... (খালী ঠাই পূৰ কৰক)।

- **ভাৰত চৰকাৰ আইন,১৯১৯ (Government of India Act of 1919)** ঃ ১৯১৯ চনত ব্ৰিটেইনৰ সংসদত ভাৰত চৰকাৰ আইন গৃহীত হয়। এই আইনখন মণ্টেগু চেমছ্ফৰ্ড সংস্কাৰ আইন(Montague Chelmsford Reforms Act) নামেৰেও জনা যায়। এই আইনৰ জৰিয়তে কেন্দ্ৰীয় আৰু প্ৰাদেশিক চৰকাৰসমূহলৈ বহুখিনি গুৰুত্বপূৰ্ণ পৰিবৰ্তন অনা হয়। কেন্দ্ৰত এই আইনে দ্বৈত বিধানমণ্ডল(Bicameral legislature) ৰ সূচনা কৰে। এই দুই সদন হৈছে- বিধান সভা (Legislative Assembly) (নিম্ন সদন) আৰু ৰাজ্য পৰিষদ (Council of States) (উচ্চ সদন)। দুয়োখন সদনৰে ক্ষমতা আৰু কাৰ্য্যৱলী বৃদ্ধি কৰা হয়। গভৰ্নৰ জেনেৰেলৰ কাৰ্যবাহী পৰিষদত ভাৰতীয় সদস্যৰ সংখ্যা একৰ পৰা তিনিলৈ বৃদ্ধি কৰা হয়। এই প্ৰক্ৰিয়াই প্ৰত্যক্ষ নিৰ্বাচনৰ সূচনা কৰে।

  ১৯১৯ চনৰ ভাৰত চৰকাৰ আইনে প্ৰাদেশিক চৰকাৰ সমূহলৈও বহুখিনি পৰিবৰ্তন আনে। প্ৰদেশ সমূহতো দ্বৈত প্ৰশাসনিক ব্যৱস্থা (Dyarchy) প্ৰচলন কৰা হয়। প্ৰাদেশিক চৰকাৰে সৈতে জড়িত বিষয়সমূহক দুটা ভাগত ভগোৱা হয় - হস্তান্তৰিত (Transferred) বিষয় আৰু সংৰক্ষিত (Reserved) বিষয় । গভৰ্নৰ জেনেৰেলে কোনো বিষয় হস্তান্তৰিত বিভাগৰ পৰা সংৰক্ষিত বিভাগলৈ পৰিবৰ্তন কৰিব পাৰিছিল। গভনৰে বিধানমণ্ডলৰৰ নিৰ্বাচিত সদস্যৰ পৰা নিজে নিযুক্তি দিয়া মন্ত্ৰীসকলৰ সহায়ত গভৰ্নৰে সংৰক্ষণমূলক বিভাগৰ বিষয়াসমূহ শাসন কৰিছিল।

এই আইনে কেন্দ্রীয় আৰু প্রাদেশিক চৰকাৰৰ চোৱা চিতাৰ বাবে বিষয়সূচী বা বিভাগবোৰৰ তালিকা বণ্টন কৰে। কেন্দ্রীয় সূচীত অর্ন্তভুক্ত বিষয়সমূহ এনেধৰণৰ- প্রতিৰক্ষা, মুদ্রা,বিত্ত, বাণিজ্য, সংযোগ ব্যৱস্থা , টেলিগ্রাফ, বৈদেশিক সম্পর্ক,শুল্ক, ফৌজদাৰী আৰু দেৱানী আইন ইত্যাদি। অন্যহাতেদি প্রাদেশিক সূচীত থকা বিষয়সমূহ হৈছে স্থানীয় স্বায়ত্ত শাসন, শিক্ষা, জনস্বাস্থ্য, কৃষি; পানী যোগান, ৰাজহ আদি। এই আইনে ভাৰতৰ বাবে উচ্চা অযুক্ত (High Commission) পদৰো সৃষ্টি কৰে। এই পদবীৰ কার্যকাল আছিল ৬ বছৰ। ভাৰতৰ সাংবিধানিক প্রগতিত ১৯১৯ চনৰ এই আইনখনক এক মাইলৰ খুঁটি আখ্যা দিব পাৰি কিয়নো ইয়াৰ যোগেদিয়ে ভাৰতত দায়বদ্ধশীল চৰকাৰৰ বাট মুকলি হৈছিল।

- **নেহৰু প্রতিবেদন ১৯২৮ (Nehru Report, 1928) ঃ** ১৯২৮ চনৰ১৯ মে' তাৰিখে ভাৰতৰ জনগণৰ আশা-আকাংক্ষা আৰু দাবীক লৈ আলোচনা কৰিবলৈ এখন সর্বদলীয় বৈঠক অনুষ্ঠিত হৈছিল। এই সন্মিলনৰ পাছত মতিলাল নেহৰুৰ অধ্যক্ষতাত এখন কমিটি গঠন কৰা হয়। ১৯২৮ চনৰ ১৪ আগষ্ট তাৰিখে এই কমিটিয়ে এখন প্রতিবেদন প্রস্তুত কৰি প্রকাশ কৰে। এই প্রতিবেদনৰ কিছুমান গুৰুত্ব পূর্ণ পৰামর্শ আছিল-

  (১) কমিটিখনৰ পৰামর্শ আছিল যে ভাৰতক স্বায়ত্ত শাসিতৰ মর্যাদা (dominion status) প্রদান কৰা হওক। ভাৰতৰ চৰকাৰে সকলো ক্ষমতা আৰু কর্তৃত্ব দেশৰ জনসাধাৰণৰ পৰা লাভ কৰক।

  (২) ভাৰতৰ এখন নিজস্ব সংবিধান হওক আৰু ইয়াৰ মূল বৈশিষ্ট্য হ'ব ধর্মনিৰপেক্ষতা।

  (৩) এই প্রতিবেদনে ভাৰতত ফেডাৰেল/ সংযুক্ত গাঁথনিত চৰকাৰৰ পৰামর্শ আগবঢ়োৱাৰ লগতে কেন্দ্র পর্যায়ত দ্বৈত বিধান মণ্ডলৰ পোষকতা কৰে।

  (৪) ১৯০৯ চনত মর্লে-মিণ্টো শাসন সংস্কাৰে আগবঢ়োৱা সাম্প্রদায়িক নির্বাচক ব্যৱস্থা বিলোপ সাধন আৰু সন্মিলিত নির্বাচক ব্যৱস্থাৰ লগতে সংখ্যালঘু সকলৰ বাবে সংৰক্ষণৰ সূচনা কৰিবলৈ পৰামর্শ আগবঢ়ায়।

  (৫) ভাৰতীয় সংবিধানে ভাৰতৰ জনসাধাৰণৰ মৌলিক অধিকাৰ প্রদান কৰাৰ পৰামর্শ আগবঢ়ায়।

  (৬) কমিটিখনে এই পৰামর্শও আগবঢ়ায় যে সর্ৱোচ্চ ন্যায়ালয়ে ভাৰতত চূড়ান্ত আপীল আদালত হওক।

  ১৯২৮ চনৰ ৩১ ডিচেম্বৰ তাৰিখে ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্রেছৰ কলিকতা অধিবেশনত নেহৰু প্রতিবেদন গৃহীত হয়। ভাৰতৰ সাংবিধানিক প্রক্রিয়াত এই প্রতিবেদনৰ গভীৰ প্রভাৱ দেখা যায়।

- **১৯৩০ চনৰ চাইমন আয়োগৰ প্রতিবেদন (Simon Commission Report, 1930 ঃ** ১৯২৭ চনত এক আয়োগক ভাৰতত প্রতিনিধিত্ব মূলক চৰকাৰৰ বিকাশৰ সম্ভাৱনা সম্পর্কে অনুসন্ধানৰ দায়িত্ব দিয়া হয়। এই আয়োগৰ অধ্যক্ষ আছিল জন চাইমন আৰু সেয়ে এই আয়োগক চাইমন আয়োগ নামেৰে জনা যায়। এই আয়োগে ১৯৩০ চনত এক প্রতিবেদন

Dominion ঃ ব্রিটিছ সাম্রাজ্যৰ অধীনৰ স্বায়ত্ত শাসিত ৰাজ্য বা দেশ।

প্ৰকাশ কৰে। এই প্ৰতিবেদনত প্ৰাদেশিক অঞ্চলত দ্বৈত প্ৰশাসন বিলোপ সাধন আৰু আইন শৃংখলাকে ধৰি সকলো বিভাগ সামৰি প্ৰাদেশিক চৰকাৰ সমূহক পূৰ্ণ স্বতন্ত্ৰতা দিবলৈ পৰামৰ্শ আগবঢ়ায়। প্ৰাদেশিক চৰকাৰে যাতে স্বতন্ত্ৰতা পায় তাৰ বাবে প্ৰাদেশিক পুঁজি গঠনৰো পৰামৰ্শ আগবঢ়ায়। আয়োগে প্ৰাদেশিক বিধানসভাক বহলোৱাৰ লগতে কেন্দ্ৰীয় বিধান মণ্ডলকো পুনগঠনৰ প্ৰস্তাৱ আগবঢ়ায়। আয়োগৰ দৃষ্টিভংগী আছিল কেন্দ্ৰীয় বিধানসভা দুই তৰপীয়া হওক। এখন সংযুক্ত সভা আৰু আনখন ৰাজ্য পৰিষদ। কেন্দ্ৰীয় বিধান সভাক সংযুক্ত সভা বোলা হওক, যিখন প্ৰাদেশসমূহৰ প্ৰতিনিধি আৰু ব্ৰিটিছ অধিকৃত ভাৰতৰ আন আন অঞ্চলৰ জনসংখ্যা অনুপাতে প্ৰতিনিধি লৈ পুনগঠন হ'ব। আয়োগে সংযুক্ত সভা আৰু ৰাজ্য পৰিষদৰ কাৰ্য্যকালো ক্ৰমে ৫ বছৰ আৰু ৭ বছৰ নিৰ্ধাৰণ কৰে। এই আয়োগে ভাৰতত সংযুক্ত চৰকাৰৰ গাঁথনিৰ পৰামৰ্শ আগবঢ়ায়। আইন সংক্ৰান্তীয় ক্ষেত্ৰত উচ্চ ন্যায়ালয়সমূহ ভাৰত চৰকাৰৰ প্ৰশাসনিক নিয়ন্ত্ৰণ থকাৰ পৰামৰ্শ আগবঢ়ায়।

অগ্ৰগতি খতিয়ান

প্ৰশ্ন নং ৭ ঃ ১৯১৯ চনৰ ভাৰত চৰকাৰ আইনে কেন্দ্ৰত দ্বৈত বিধান মণ্ডলৰ সূচনা কৰে।
(শুদ্ধ /অশুদ্ধ)

প্ৰশ্ন নং ৮ ঃ ১৯২৮ চনৰ নেহৰু প্ৰতিবেদনৰ দুটা পৰামৰ্শ লিখক ?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৯ ঃ চাইমন আয়োগে সংযুক্ত সভাৰ কাৰ্য্যকাল কিমান বছৰ নিৰ্ধাৰণ কৰিছিল ?

.....

.....

- **১৯৩৫ চনৰ ভাৰত চৰকাৰ আইন (Government of India Act of 1935) ঃ** ১৯৩৫ চনত ব্ৰিটিছ সংসদত ভাৰত চৰকাৰ আইন ১৯৩৫ গৃহীত হয়। এই আইনখনৰ পৰা ভাৰতৰ সংবিধানৰ আৰ্হি তৈয়াৰ কৰোঁতা সকলে বহুতো মূল্যৱান আৰু দৰকাৰী সমল গ্ৰহণ কৰিছিল। চাইমন কমিছনৰ প্ৰতিবেদনৰ ওপৰত আলোচনা কৰিবলৈ ১৯৩০,১৯৩১ আৰু ১৯৩২ চনত তিনিলানী ঘূৰণীয়া মেজমেল অনুষ্ঠিত হৈছিল। ইয়াৰ ফলশ্ৰুতিতে ১৯৩৫ চনতভাৰত চৰকাৰ আইন গৃহীত হয়। এইখন আছিল এক বহু দীঘল লিখিত দলিল। এই আইনে ভাৰতৰ সকলো প্ৰাদেশিক ৰাজ্যক লৈ এখন সৰ্বভাৰতীয় যুক্তৰাজ্য (All India Federation) গঠনৰ প্ৰস্তাৱ আগবঢ়াইছিল।

১৯৩৫ চনৰ ভাৰত চৰকাৰ আইনে ব্ৰিটিছ সংসদৰ পূৰ্ণাঙ্গ কৰ্তৃত্ব বাহাল ৰাখিছিল। এই

আইনে স্পষ্ট ভাৱে কৈছিল যে ভাৰতে দাবী কৰা স্বতন্ত্র মর্যাদা লাভৰ সময় আৰু ইয়াৰ প্রকৃতি সম্পর্কে সিদ্ধান্ত লোৱাৰ অধিকাৰ ব্রিটিছ সংসদৰ থাকিব। এই আইনখনে কেন্দ্রত দুই সদনযুক্ত এখন বিধান পৰিষদ (legislature) সৃষ্টি কৰে। এই বিধান পৰিষদ যুক্তৰাষ্ট্রীয় সভা (নিম্ন সদন) আৰু ৰাজ্যিক পৰিষদ (উচ্চ সদন) ক লৈ গঠন কৰা হৈছিল। ই কেন্দ্রত দ্বৈত প্রশাসনৰ (Dyarchy) সূচনা কৰে। কেন্দ্রীয় বিষয়সমূহত সংৰক্ষিত আৰু হস্তান্তৰিত এই দুটা ভাগত ভগোৱা হয়। যুক্তৰাজ্যিক সূচী, প্রাদেশিক সূচী আৰু সমৱর্তী সূচী প্রস্তুতেৰে ক্ষমতা বিভাজন কৰাৰ লগতে অৱশিষ্ট বিষয়সূচীৰো ব্যৱস্থা ৰাখে। এই আইনে দিল্লীত যুক্তৰাজ্যিয় ন্যায়ালয় প্রতিষ্ঠা কৰে। এই আদালতক মৌলিক আৰু আপীল সম্বন্ধীয় দুই প্রকাৰৰে আইনী ক্ষমতা প্রদান কৰা হয়। আন্তঃ ৰাজ্যিক বিবাদৰ সিদ্ধান্ত দিয়াৰ লগতে উচ্চ ন্যায়ালৰ সিদ্ধান্তৰ ওপৰত আপীল শুনাৰ ক্ষমতাও যুক্তৰাজ্যিয় আদালতক দিয়া হয়। অৱশ্যে চুড়ান্ত আদালত আছিল ইংলেণ্ডৰ মন্ত্রী পৰিষদ। প্রদেশসমূহত দ্বৈত প্রশাসনৰ সলনি প্রাদেশিক স্বায়ত্ততা প্রদান কৰা হয়। প্রাদেশিক বিধানমণ্ডলৰ সদস্য সকলৰ মাজৰ পৰা গবর্ণৰে মন্ত্রী নিযুক্তি দিয়ে। তেঁওলোক প্রাদেশিক বিধানমণ্ডল আৰু প্রদেশখনৰ প্রশাসনিক দিশটো ক্ষেত্রত দায়বদ্ধ হ'ব লাগে। এই আইনে মুঠ এঘাৰখন প্রদেশৰ ভিতৰত ছখন প্রদেশত দ্বৈত বিধানমণ্ডলৰ ব্যৱস্থা কৰে। এই দুই বিধান মণ্ডল থকা প্রদেশ সমূহত বিধান পৰিষদক 'উচ্চ সদন' আৰু বিধান সভাক 'নিম্ন সদন' বোলা হয়। এক যুক্তৰাজ্য লোক সেৱা আয়োগো প্রতিষ্ঠা কৰা হ'ল।

জানি থোৱা ভাল

১৯৩৫ চনৰ ভাৰত চৰকাৰ আইনৰ দুটা মূল ব্যৱস্থা হ'ল-

১। ভাৰতত যুক্তৰাজ্য ৰাজনীতিৰ সূচনা।

২। ব্রিটিছ শাসিত ভাৰতীয় প্রদেশসমূহত প্রাদেশিক স্বতন্ত্রতা প্রতিষ্ঠা।

জানি থোৱা ভাল

বর্তমান ভাৰতত দ্বৈত বিধান মণ্ডল থকা ৰাজ্য কেইখন হৈছে-

(১) অন্ধ্র প্রদেশ (২) বিহাৰ (৩) জম্মু আৰু কাশ্মীৰ (৪) কর্ণাটক (৫ তেলেংগানা (৬) মহাৰাষ্ট্র আৰু (৭) উত্তৰ প্রদেশ।

- **ক্রিপ্ছ মিছন (The Cripps Mission) ঃ** ১৯৪২ চনত ছাৰ ষ্টেফর্ড ক্রিপ্ছৰ নেতৃত্বত ক্রিপ্ছ মিছনক ভাৰতলৈ পঠোৱা হয়। ১৯৪২ চনৰ ২২ মার্চ তাৰিখে এই মিছন ভাৰতত উপস্থিত হয়। মিছনে আন কেতবোৰ প্রস্তাৱৰ লগতে দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ পাছত ভাৰতক স্বতন্ত্র মর্যাদা প্রদান আৰু সংবিধান সভা গঠনৰ প্রতিশ্রুতি প্রদান কৰে। সংবিধান সভা গঠন বা সংবিধানৰ আৰ্হি প্রস্তুতিত ভাৰতৰ ৰাজ্যসমূহৰ অংশগ্রহণৰ কর্তৃত্ব আছিল। ক্রিপছ মিছনে

পৰামর্শ আগবঢ়াইছিল যে সংবিধানৰ আৰ্হি প্রস্তুতলৈকে আৰু দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ পৰিপ্রেক্ষিতত প্রতিৰক্ষাৰ দিশত ভাৰতৰ ওপৰত ব্রিটেইনৰ পূর্ণ কর্তৃত্ব থাকিব।

ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্রেছ, মুছলীম লীগকে ধৰি প্রায়খিনি ৰাজনৈতিক দল আৰু বিভিন্ন শ্রেণীৰ লোকে বিভিন্ন কাৰণত এই মিচনৰ প্রস্তাৱ অগ্রাহ্য কৰে।

- **১৯৪৬ চনৰ কেবিনেট মিছন প্লেন (The Cabinet Mission Plan 1946)ঃ** ১৯৪৫ চনত দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ সমাপ্তিত গ্রেইট ব্রিটেইনৰ ৰাজনৈতিক দৃশ্যপটৰ সলনি হয়। ১৯৪৫ চনৰ নির্বাচনত লেবাৰ পার্টীয়ে কনজাৰ্ভেটিভ দলক পৰাজিত কৰি প্রথমবাৰৰ বাবে জয়ী হয়। লেবাৰ পার্টীৰ ক্লিমেণ্ট এট্লী ব্রিটেইনৰ প্রধানমন্ত্রী হয়। এই চৰকাৰখন ভাৰতৰ প্রতি, বিশেষকৈ স্বাধীনতাৰ ক্ষেত্রত সহানুভূতিশীল আছিল। সংবিধান প্রস্তুতকে ধৰি বিভিন্ন দিশ সম্পর্কে আলোচনা কৰিবলৈ ব্রিটিছ প্রধানমন্ত্রী এট্লীয়ে ১৯৪৬ চনত এক উচ্চ ক্ষমতা সম্পন্ন মিছনক ভাৰতলৈ পঠায়। এই মিছনৰ সদস্যসকল আছিল লর্ড পেথিক লৰেঞ্চ, ছা�ৰ ষ্টাফর্ড ক্রি প্ছ আৰু মিষ্টাৰ এ.ভি আলেকজেণ্ডাৰ। এই মিছনে ভাৰতীয় নেতাসকলৰ লগতে ভাৰতত থকা ব্রিটিছ অধিকাৰী সকলৰ লগতো পুংখানুপুংখ আলোচনা চলায়। এই আলোচনাৰ পাছত মিছনে এক নতুন সাংবিধানিক ভাৰত প্রতিষ্ঠাৰ বাবে কিছুমান প্রস্তাৱ আগবঢ়ায়। মুখ্য প্রস্তাৱসমূহ এনেধৰণৰ ঃ

  (১) ব্রিটিছ অধিকৃত প্রদেশ আৰু ভাৰতৰ আন আন ৰজাশাসিত ৰাজ্যসমূহ (Princely States) লগ লগাই অখণ্ড ভাৰত প্রতিষ্ঠা কৰা।

  (২) এই অখণ্ড বা সংযুক্ত ভাৰতে বৈদেশিক পৰিক্রমা, প্রতিৰক্ষা আৰু যোগাযোগ আদি বিষয় সমূহ চোৱাচিতা কৰিব।

  (৩) এই অখণ্ড ভাৰত সংঘ (Indian Union)ত ব্রিটিছ অধিকৃত প্রদেশ (British India)ৰ লগতে দেশীয় ৰাজ্যসমূহৰ প্রতিনিধি থাকিব।

  (৪) প্রদেশসমূহক তিনিটা গোট A,B আৰু C ত ভাগ কৰা যাব। গোট A গঠিত হ'ব মাদ্রাজ, বম্বে, উত্তৰ প্রদেশ, বিহাৰ, মধ্যপ্রদেশ আৰু উৰিষ্যা; গোট B ত থাকিব পঞ্জাৰ, উত্তৰ পশ্চিম সীমান্ত প্রদেশ আৰু সিন্ধু। গোট C ত থাকিব বংগ আৰু অসম।

  (৫) ভাৰতৰ সংবিধান পৰিকল্পনাৰ বাবে এখন সংবিধান সমিতি গঠন কৰা হ'ব। এই সমিতিৰ সদস্যসকলক প্রাদেশিক বিধান সভাৰ পৰা নির্বাচন কৰা হ'ব।

  (৬) ইয়াৰ উপৰি প্রধান ৰাজনৈতিক দলসমূহৰ চৈধ্যজন প্রতিনিধিৰে এখন অন্তৰ্তীকালীন চৰকাৰ গঠন কৰা হব বুলি এই মিছনে প্রস্তাৱ আগবঢ়ায়।

  প্রথমাৱস্থাত ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্রেছে এই প্রস্তাৱসমূহ মানি লৈছিল কিন্তু মুছলীম লীগৰ নেতা মহম্মদ আলি জিন্নাই প্রত্যাখ্যান কৰে আৰু অন্তৰ্তী কালীন চৰকাৰ ত্যাগ কৰে।

  ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্রেছ আৰু মুছলীম লীগৰ মাজত মতানৈক্য আৰু বৃদ্ধি পায়। এনে সংকট কালত লর্ড মাউণ্টবেটেনে ভাৰতক দুটা ভাগত ভাৰত আৰু পাকিস্তান

হিচাপে ভাগ কৰাৰ প্ৰস্তাৱ আগবঢ়ায়।

কংগ্ৰেছ আৰু মুছলীম লীগ দুয়ো পক্ষই এই প্ৰস্তাৱ গ্ৰহণ কৰে। ***মাউণ্টবেটেন***ৰ আঁচনি অনুসৰিয়েই ব্ৰিটিছ সংসদত ১৯৪৭ চনৰ ১৮ জুলাইত **ভাৰতীয় স্বাধীনতা আইন** পাছ হয়। আৰু তাৰেই ফলশ্ৰুতিত ১৯৪৭ চনৰ ১৫ আগষ্ট তাৰিখে ভাৰত এখন স্বাধীন ৰাষ্ট্ৰ ৰূপে পৰিগণিত হয়। কেবিনেট মিছনৰ প্ৰস্তাৱ অনুসৰিয়েই সংবিধান সমিতিখন প্ৰতিনিধিত্বমূলক সমিতি ৰূপত গঢ়ি তোলা হয়। সংবিধান প্ৰস্তুত হৈ উঠালৈকে সংবিধান সমিতিখনে স্বয়ত্তশাসিত বিধানমণ্ডল হিচাপে কাৰ্য কৰিছিল আৰু ১৯৩৫ চনৰ ভাৰত চৰকাৰ আইনৰ দফা সমূহৰ কিছু অত্যাৱশ্যকীয় সালসলনি ঘটাই ভাৰতৰ প্ৰশাসন চলোৱা হৈছিল।

লুইচ ফ্ৰেনচিছ এলবাৰ্ট ভিক্টৰ নিকোলাচ মাউণ্টবেটেন ২৫ জুন, ১৯০০— ২৭ জুন, ১৯৭৯)ঃ তেওঁ ভাৰতৰ বৃটিছ সাম্ৰাজ্যৰ অন্তিমজন ভাইচৰয় আছিল আৰু ১৯৪৭ চনত ভাৰতৰ স্বাধীনতা লাভৰ পাছত প্ৰথমজন গভৰ্নৰ জেনেৰেল আছিল।

জানি থোৱা ভাল

ভাৰতৰ সংবিধান হৈছে যুক্তৰাষ্ট্ৰীয় গাঁথনিৰ। কিন্তু সংবিধানে ভাৰতক এক একক ৰাষ্ট্ৰ হিচাপেহে ব্যাখ্যা দিয়ে। ভাৰতৰ সংবিধানৰ প্ৰথম দফাতেই ভাৰতক এখন অখণ্ড বা একক ৰাষ্ট্ৰ হিচাপেহে কোৱা হৈছে।

অগ্ৰগতি খতিয়ান

প্ৰশ্ন নং ১০ঃ কোনখন আইন অনুযায়ী যুক্তৰাষ্ট্ৰীয় আদালত প্ৰতিষ্ঠা কৰা হয়?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ১১ঃ কোনখন আঁচনিয়ে ভাৰতক দুটা ভাগত— ভাৰত আৰু পাকিস্তান হিচাপে ভাগ কৰাৰ প্ৰস্তাৱ আগবঢ়ায়?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ১২ঃ ১৯৪৫ চনৰ নিৰ্বাচনত ব্ৰিটেইনত কোনটো দলে চৰকাৰ গঠন কৰিছিল?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ১৩ঃ কেবিনেট মিছনত আগবঢ়োৱা দুটা প্ৰস্তাৱ উল্লেখ কৰক।

.....

.....

১.৪ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- ভাৰতৰ সংবিধান প্রস্তুতি আৰু গ্রহণৰ এক দীঘলীয়া ইতিহাস আছে। ঔপনিবেশিক কালত বিহিত হোৱা ভালেকেইখন আইনে ভাৰতৰ সংবিধান প্রণয়ন প্রক্রিয়াটোত অৱদান আগবঢ়াইছে।
- ভাৰতৰ সাংবিধানিক অগ্রগতিত প্রভাৱ পেলোৱা উল্লেখযোগ্য আইন সমূহ হৈছে- ১৭৭৩ চনৰ ৰেগুলেটিং এক্ট, পিট্ছ ভাৰত এক্ট ১৭৮৪ চনৰ, চনদ আইন ১৮১৩,১৮৩৩ আৰু ১৮৫৩ ।
- ১৮৫৮ চনৰ ভাৰত চৰকাৰ আইনে ভাৰতৰ শাসন ক্ষমতা কোম্পানীৰ পৰা ব্রিটিছ ৰাজতন্ত্রৰ তললৈ নিয়ে। ফলস্বৰূপে ভাৰত ব্রিটিছ চৰকাৰৰ পোনপটীয়া শাসনৰ অধীন হয়। ১৮৬১ চনৰ ভাৰতীয় পৰিষদ আইনে ভাৰতৰ শাসন প্রক্রিয়াটোত নির্দিষ্ট সংশোধন আনে।
- ১৮৯২ চনৰ ভাৰতীয় পৰিষদ আইনৰ ভাৰতৰ সাংবিধানিক অগ্রগতিত গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা আছে। এই আইনে ভাৰতত পৰোক্ষ নির্বাচন নীতিৰ আৰম্ভণি ঘটায়।
- ১৯০৯ চনৰ ভাৰতীয় পৰিষদ আইন যিখন মর্লে- মিণ্টো সংস্কাৰ নামেৰে জনাজাত ভাৰতৰ সাংবিধানিক ইতিহাসত লেখত লবলগীয়া গুৰুত্ব আছে। এই আইনে তিনিধৰণৰ নির্বাচক মণ্ডলীৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল। যেনে- সাধাৰণ নির্বাচক, শ্রেণীভুক্ত নির্বাচক, আৰু বিশেষ নির্বাচক মণ্ডলী।
- ১৯১৯ চনৰ ভাৰত চৰকাৰ আইনে কেন্দ্রত দ্বৈত বিধানমণ্ডলৰ সূচনা কৰে। প্রদেশসমূহতো দ্বৈত প্রশাসন ব্যৱস্থা আৰম্ভণি ঘটায়।
- ১৯৩৫ চনৰ ভাৰত চৰকাৰ আইনত বহুতো মূল্যবান আৰু দৰকাৰী দফা ভাৰতৰ সংবিধান প্রস্তুত কৰোঁতাসকলে গ্রহণ কৰিছিল।
- ঔপনিৰেশিক আমোলৰ কিছুমান আয়োগৰ প্রতিবেদনেও ভাৰতৰ সাংবিধানিক অগ্রগতিত অৱদান আগবঢ়াইছিল। তেনে কিছুমান প্রতিবেদন আছিল- নেহৰু প্রতিবেদন ১৯২৮ , চাইমন কমিছন প্রতিবেদন ১৯৩০, ক্রিপছ্ মিছন প্রতিবেদন ১৯৪২ ,কেবিনেট মিছন প্রতিবেদন ১৯৪৬
- ১৯৪৭ চনৰ ১৮ জুলাইত ব্রিটিছ সংসদত ভাৰতৰ স্বাধীনতা আইন গৃহীত হয় আৰু তাৰ ফলশ্রুতিত ১৯৪৭ চনৰ ১৫ আগষ্টত ভাৰত স্বাধীন ৰাষ্ট্রত পৰিণত হয়। সংবিধান সভাই

স্বাধীন ভাৰতৰ সংবিধান প্ৰস্তুত কৰে।

১.৫ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

১) গগৈ, অধ্যাপক পুৰন্দৰ ২০০০ ।*ভাৰতৰ প্ৰশাসন আৰু ৰাজনীতি*। গুৱাহাটী ঃ বনলতা।

২) শৰ্মা, দুৰ্গা কান্ত , ৰফিক, জামান আৰু শৰ্মা ,ড° পূৰবী ২০০৫ । *স্নাতক মহলাৰ ভাৰতীয় ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থা— এক আলোকপাত* । গুৱাহাটী ঃ অসম বুক ডিপ'।

৩) পাল, ড° কৃপেশ চন্দ্ৰ আৰু নায়ক, প্ৰতুল চন্দ্ৰ ২০১১ ।*স্নাতক মহলাৰ ভাৰতৰ ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থা*। গুৱাহাটী ঃ অৰুণ প্ৰকাশন।

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

1) Chander, Prakash.(2000). *Indian Government and Politics*. New Delhi : Cosmos Bookhive Pvt. Ltd.

2) Ghai, K.K.(2007). *Indian Government and Politics*.New Delhi: Kalyani Publishers.

3) Kapur, Anup Chand and Misra, K.K. (2006). *Select Constitutions.*New Delhi : S. Chand and Company.

১.৬ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ১৭৮৪

২ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ১৮৩৩ চনৰ চনদ আইন

৩ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ (i) বংগৰ গবর্ণৰক গবর্ণৰ জেনেৰেল নিযুক্তি দিয়া হয়। তেওঁক সহায়ৰ বাবে গৱর্ণৰ জেনেৰেলে চাৰিজন সদস্যৰ এখন পৰিষদ গঠন কৰে।

(ii) গৱর্ণৰ জেনেৰেল আৰু তেওঁৰ পৰিষদক কোম্পানী শাসিত অঞ্চলসমূহও আইন প্রণয়ন, শৃংখলা বজাই ৰখাৰ বাবে আদেশ জাৰীৰ ক্ষমতা প্রদান কৰা হয়।

৪ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ১৮৫৮ চনৰ ভাৰত চৰকাৰ আইন

৫ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ১৮৬১ ভাৰতীয় পৰিষদ আইন

৬ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ১৮৯২

৭ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ শুদ্ধ

৮ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ (i) কমিটিখনে ভাৰতক স্বতন্ত্র মর্যাদা প্রদান কৰাৰ পৰামর্শ আগবঢ়ায়। ভাৰত চৰকাৰৰ সকলো ক্ষমতা আৰু কর্তৃত্বৰ উৎস হ'ব দেশৰ জনসাধাৰণ।

(ii) ভাৰতৰ নিজস্ব সংবিধান থাকিব যিখনত ধর্মনিৰপেক্ষা মূল গুণ হিচাপে বিবেচিত হ'ব।

৯ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ৫ বছৰ

১০ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ভাৰত চৰকাৰ আইন ১৯৩৫

১১ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ মাউণ্টবেটেন আঁচনি

১২ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ লেবাৰ পার্টী।

১৩ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ (i) ব্রিটিছ অধিকৃত প্রদেশ আৰু আন আন ৰাজশাসীত ৰাজ্যসমূহ লগ লগাই এক অখণ্ড ভাৰত গঠন কৰা।

(ii) ভাৰতৰ সংবিধানৰ খচৰা প্রস্তুতৰ বাবে সংবিধান সমিতি গঠন কৰা। সংবিধান সমিতিৰ সদস্যসকল প্রাদেশিক বিধান সভাসমূহৰ পৰা নির্বাচিত হ'ব লাগিছিল।

১.৭ আৰ্হি প্ৰশ্ন

(ক) বস্তুধৰ্মী প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ ঃ ভাৰতৰ প্ৰথম গৱৰ্ণৰ জেনেৰেল কোন?

প্ৰশ্ন ২ ঃ কোনখন আইনে মুছলিম সম্প্ৰাদায়ৰ বাবে বিশেষ নিৰ্বাচকৰ সূচনা কৰিছিল?

প্ৰশ্ন ৩ ঃ ১৮৮৪ চনৰ পিট্‌ছ ইণ্ডিয়া এক্টে আগবঢ়োৱা নিয়ন্ত্ৰণ পৰিষদ (বৰ্ড অৱ কণ্টল)ৰ গঠন সম্পৰ্কে লিখক?

প্ৰশ্ন ৪ ঃ ১৯১৯ চনৰ ভাৰত চৰকাৰ আইন অনুসৰি কেন্দ্ৰীয় সূচীত অন্তৰ্ভুক্ত যিকোনো চাৰিটা বিষয় উল্লেখ কৰক?

(খ) চুটি প্ৰশ্ন (১৫০ টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ ১৭৭৩ চনৰ ৰেগুলেটিং এক্ট সম্পৰ্কে চমুটোকা লিখক?

প্ৰশ্ন ২ ঃ ১৮৬১ চনৰ ভাৰতীয় পৰিষদ আইন অনুযায়ী ভাৰতত হোৱা পৰিবৰ্তনসমূহ চমুকৈ আলোচনা কৰক?

প্ৰশ্ন ৩ ঃ ১৯০৯ চনৰ ভাৰতীয় পৰিষদ আইন বা মৰ্লে-মিণ্টো সংস্কাৰে ভগোৱা নিৰ্বাচকৰ তিনিটা ভাগ সম্পৰ্কে লিখক?

প্ৰশ্ন ৪ ঃ ১৯৩০ চনৰ ছাইমন আয়োগ সম্পৰ্কে চমুটোকা লিখক?

(গ) ৰচনাধৰ্মী প্ৰশ্ন (৩০০-৫০০ শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ ১৭৭৩ চনৰ পৰা ১৯০৯ চনৰ সময়ছোৱাত ভাৰতক সাংবিধানিক অগ্ৰগতি প্ৰক্ৰিয়াটোৰ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ ১৯১৯ চনৰ আৰু ১৯৩৫ চনৰ ভাৰত চৰকাৰ আইন দুখনে ভাৰতৰ সাংবিধানিক অগ্ৰগতিত কিদৰে আৱদান আগবঢ়াইছে ব্যাখ্যা কৰক?

প্ৰশ্ন ৩ ঃ ১৯১৯ চনৰ পৰা ১৯৪৭ চনলৈকে ভাৰতৰ সাংবিধানিক অগ্ৰগতিৰ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰত?

*** ***** ***